

Open your mind. LUT.
Lappeenranta **University of Technology**

Kauppätieteellinen tiedekunta

Yritysjuridiikka

Kandidaatintutkielma

Sukupolvenvaihdos yksityisessä osakeyhtiössä omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla

Change of generation in PLC by acquiring or buying out own shares

29.11.2011

Tekijä: Anssi Laine, 0329298

Opponentti: Lauri Leskinen

Ohjaaja: Matti Niemi

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1 Taustaa.....	3
1.2 Tutkielman tavoitteet	6
1.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkielman rajaus	7
1.4 Tutkimuksen rakenne	7
2. Vastikkeellinen luovutus.....	9
2.1 Kauppa	9
2.1.1 Osakkeiden luovutettavuus.....	10
2.1.2 Verotus	11
3. Lahja	14
3.1 Verotus	15
3.1.1 Huojennukset.....	16
4. Oman pääoman järjestelyt.....	19
4.1 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen	20
4.1.1 Päätöksenteko	21
4.1.2 Taloudellisesti painava syy	22
4.1.3 Verotus	24
4.2 Osakeanti	25
4.2.1 Päätöksenteko	26
4.2.2 Suunnattu osakeanti	27
4.2.3 Verotus	27
5. Verosuunnittelu	29
5.1 Ennakkotieto	30
5.2 Ennakkoratkaisu	31
5.3 Muutoksenhaku	32
6. Johtopäätökset	33
Lähdeluettelo	36

KÄYTETYT LYHENTEET

EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
SPV-arvo	Sukupolvenvaihdosarvo
TVL	Tuloverolaki 30.12.1995/1535
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VSVL	Varainsiirtoverolaki 29.11.1996/931
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624

1. Johdanto

1.1 Taustaa

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan tapahtumaa, jossa yrityksen omistussuhteet muuttuvat. Yrityksen omistus siirretään omistajan elinaikana tai hänen kuoltuaan toiselle henkilölle, joka jatkaa yrityksen toimintaa. Tämä henkilö on yleensä luovuttajan lapsi tai muu sukulainen. (Immonen 2006, s.15) Jokainen sukupolvenvaihdos on hyvin yksilöllinen, jolloin muun muassa verotukselliset asiat tulee huomioida, ettei esimerkiksi verohuojennuksia jää käyttämättä. Sukupolvenvaihdosta pitää myös tarkastella kaikkien mukana olevien osapuolten näkökulmasta, luovutuksen antajan sekä luovutuksen saajankin. (Lakari & Engblom 2009, s.13-14) Kyseinen prosessi sisältää paljon erilaisia oikeudellisia kysymyksiä sekä henkisiä jännitteitä, jotka on myös huomioitava päätöksenteossa. Sen takia käytännön esimerkit ovatkin viitanneet, että koko prosessin läpikäymiseen tulisi varata aikaa kolmesta viiteen vuotta. Tämä on tärkeää, jotta luovutuksen antaja pystyy luopumaan elämäntyöstään ja että luovutuksen saajalle jää elinkelpoinen yritys. *”Vain terve, liiketoiminnan kannattavaan ja tulokselliseen kehittämiseen pystyvä yritys voi menestyä kilpailussa”*. (Immonen 2006, s.16-17)

Yrityksen kannalta onkin tärkeää löytää sopiva jatkaja, jolla on kompetenssia toimia yrityksen johdossa, niin tietotaidon kuin motivaationkin. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että yrityksen eri sidosryhmät esimerkiksi velkojat, tavarantoimittaja sekä asiakkaat saadaan vakuutettua siitä, että yrityksen toimintaa pystytään jatkamaan toivotulla tavalla. Jatkajan kannalta on suotavaa tuoda hänet pikkuhiljaa mukaan yrityksen toimintaan ja tutustumaan toimintaympäristöön sekä sidosryhmiin, jolloin edellä mainittu vakuuttaminenkin on uskottavampaa ja helpompaa. Jos perheessä on useampi lapsi tulisi myös ottaa huomioon, että kaikkia kohdellaan oikeudenmukaisesti ja lisäksi täytyy arvioida kenellä on eniten kompetenssia jatkaa yrityksen toimintaa. (Immonen 2006, s.17-18)

Sukupolvenvaihdos ja sen suunnittelu on hyvin ajankohtainen aihe Suomessa, kun suuret ikäluokat ovat siirtymässä eläkkeelle. Seuraavan viiden vuoden aikana sukupolvenvaihdos on odotettavissa noin joka kolmannessa suomalaisessa

perheyrietyksessä ja lähes 80 prosentissa näistä yrityksistä omistuksen odotetaan säilyvän perheessä. Tästä huolimatta noin kahdella kolmesta yrityksestä ei ole vielä suunnitelmaa vallanvaihdolle. Vuonna 2009 julkaistussa barometrissä ilmenee, että yrityksillä joissa sukupolvenvaihdos on odotettavissa, suurimpana odotettava ongelmana pidetään jatkajan löytämistä, joka on lähes joka toisella yrityksellä. Myös verotukselliset sekä yhtiö- ja sopimusjuridiikkaan liittyvien asioiden odotetaan tuottavan ongelmia noin joka kolmannessa yrityksessä. (PK Yritysbarometri syksy 2009, s.32 & PWC perheyrietyksraportti 2010, s.13-14)

Sukupolvenvaihdos on mahdollista toteuttaa monella tapaa. Tavallisesti yrityksen sukupolvenvaihdos toteutetaan kuitenkin vastikkeellisena. Tällöin jatkava henkilö ostaa luopujan hallussa olevat osakeyhtiön osakkeet. Tässä tapauksessa tulee huomioida muun muassa mahdolliset yhtiöjärjestykseen kirjatut rajaukset sekä ennakkoselvitys yrityksen tilasta, vaikkakin sen merkitys perheen sisäisessä yrityskaupassa on pienempi kuin jos yritys myytäisiin ulkopuoliselle. (Immonen 2006, s.35-37)

Omistajanvaihdos voidaan toteuttaa myös tavallisena lahjana tai ennakkoperintönä, joka on myös aina lahja. Lahjalla tarkoitetaan yksipuolista oikeustoimea, kun esimerkiksi yrityksen omistus siirretään vastikkeetta jatkajalle. Olennaisena pidetään, että lahjan tulee vähentää antajan varallisuutta huomattavasti sekä lisätä saajan varallisuutta. Kun yrityksen omistajanvaihdos toteutetaan lahjana, ei lahjaan sovelleta kaupan vastuuperusteita. Luovutuksen saaja ei voi esimerkiksi vaatia vahingonkorvauksia luovutuksen antajalta. Yrityksen luovutus voi myös olla lahjan ja kaupan yhdistelmä eli lahjaluonteinen kauppa. Tällöin käytetty vastike osakkeista on pienempi kuin niiden käypä arvo. Näiden erotus katsotaan lahjaksi silloin, kun käytetty vastike on enintään 75 prosenttia käyvästä arvosta. (Lakari & Engblom 2009, s.15-16)

Yksi keino sukupolvenvaihdoksessa on toteuttaa erilaisia oman pääoman järjestelyitä. Tämä tarkoittaa sitä, että jatkava sukupolvi voidaan tuoda mukaan yritystoimintaa muun muassa pidemmän ajan kuluessa toteutetuilla suunnatuilla osakeantilla. Osakeanti voidaan toteuttaa maksullisena korotuksena tai maksutta rahastokorotuksena, jolloin yhtiöön ei tule lisää varoja (OYL 9:1). Toinen oman pääoman järjestelyn mahdollisuus on hankkia tai lunastaa yrityksen omia osakkeita

sen nykyisiltä omistajilta. Tämä on käyttökelpoinen tapa, kun sukupolvenvaihdosta halutaan helpottaa, jos yrityksellä on rahoituspotentiaalia ja ostaminen jatkajan näkökulmasta ei ole realistinen vaihtoehto. Tähän kuitenkin liittyy paljon yhtiöoikeudellisia sekä verotuksellisia asioita esimerkiksi peiteltyyn osinkoon liittyen. (Lakari & Engblom 2007, s.91 & Immonen 2006, s.159-160, 173)

On myös mahdollista toteuttaa muita yritysjärjestelyitä, joilla yrityksen omistus tai liiketoiminta järjestellään uudestaan. Näitä tapoja ovat muun muassa sulautuminen ja jakautuminen. Sulautumiseen on useampia malleja. Niin sanotulla tavallisella sulautumisella tarkoitetaan sitä, kun vastaanottava yhtiö ja yksi tai useampi yhtiö sulautuvat. Tämän lisäksi sulautuminen on mahdollista toteuttaa kombinaatio-, tytäryhtiö tai kolmikantasulautumisella. Jakautuminen on taas monessa määrin sulautumisen vastakohta. Siinä yhtiö varallisuus pilkotaan useampaan osaan. Jakautuminen voi olla joko kokonais- tai osittaisjakautuminen. Kokonaisjakautumisessa kaikki yrityksen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle ja alkuperäinen yritys purkautuu. Osittaisjakautumisessa vain osa yhtiön varoista ja veloista siirtyy yhdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle. (Immonen et al. 2011, s.99-100, 116)

Yhtiön toiminta voidaan myös päättää. Se toteutetaan aloittamalla vapaaehtoinen selvitysmenettely. Sen tarkoituksena on selvittää yrityksen varallisuusasema ja muuttaa tarpeellinen omaisuus rahaksi. Tämän jälkeen suoritetaan velkojen maksaminen velkojille ja ylijäämän suorittaminen osakkeen omistajille. (Lakari & Engblom 2009, s.125)

Ääritapauksessa omistajanvaihdos yrityksessä tapahtuu lakimääräisellä perimisellä tai testamentilla. Tällöin yritysvarallisuus siirtyy uusille omistajille kuolemantapauksen johdosta. Tämä on yrityksen kannalta huonompi tapaus, koska se on suunnittelematon tilanne ja yleensä myös verotuksellisesti epäedullisempää. (Immonen 2006, s.77)

Sukupolvenvaihdoksessa on huomioitava myös verosuunnittelu. Sukupolvenvaihdoksessa syntyvien veroseuraamusten laatu ja määrä riippuvat tavasta, jolla sukupolvenvaihdos on toteutettu. Eri tavoissa luovutuksen antaja ja saaja voivat kohdata hyvinkin erilaisia verotuksellisia kysymyksiä. (Lakari et al. 2009, s.43) Lainsäädännössä tapahtuu myös muutoksia ja verolainsäädäntö perustuu

usein yleissäännöksiin, jolloin oikeuskäytäntö on merkittävässä asemassa. Verovelvollinen voi hakea verottajalta sitovaa ennakkotietoa tai ennakkoratkaisua. Verovelvollinen voi myös käydä keskusteluita verohallinnon kanssa lakien tulkinnosta, jotka eivät ole sitovia. Näin voidaan poistaa veroriskejä ja hankkia etukäteen tulkintoja verolakeihin. (Myrsky 2007 ja Lakari & Engblom 2009, s.205)

Mainittakoon aihealueeseen liittyvistä laeista, että omien osakkeiden hankkimisen ja lunastamisen käsitteet määriteltiin uudestaan vuonna 2006 voimaan tulleessa uudessa osakeyhtiölaissa. Vanhassa laissa hankkiminen ja lunastaminen oli erotettu eri lukuihin, mutta uudessa niistä säädetään samassa luvussa. Vanhassa laissa lunastaminen saattoi tarkoittaa pakkoon tai vapaaehtoisuuteen perustuvaa omien osakkeiden ottamista yhtiön haltuun. Hankkimisella saattoi tapahtua ainoastaan tarjouksesta. (HE 109/2005 s.135) Nykyinen perintö- ja lahjaverolaki on lähtöisin vuodelta 1940 ja siihen on sen jälkeen tehty useita muutoksia. Vuonna 1979 lakiin lisättiin sukupolvenvaihdosta koskevat huojennusnormit. (Puronen 2005, s.1) Vaikka sukupolvenvaihdosta koskevat perintö- ja lahjaverolain säädökset ovat olleet voimassa yli 30 vuotta lähes samansisältöisinä, niiden soveltamiseen liittyvää uutta oikeuskäytäntöä syntyy edelleen (Lindgren 2011, s.275).

1.2 Tutkielman tavoitteet

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella sukupolvenvaihdosta, kun se toteutetaan yksityisessä osakeyhtiössä omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla. Tavoitteena on myös tutkia muita mahdollisia tapoja toteuttaa sukupolvenvaihdos ja lopuksi verrata niitä omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla toteutettuun vaihdokseen. Tarkastelun kohteena tulee olemaan muun muassa päätöksen teon helppouteen ja mahdollisuuksiin liittyviä asioita sekä eri osapuolten varallisuus ennen ja jälkeen sukupolvenvaihdoksen. Varallisuuteen vaikuttavat huomattavasti verotukselliset asiat, jotka ovatkin avainasemassa tutkielmaa tehdessä. Laissa on lukuisia huojennussäännöksiä liittyen sukupolvenvaihdokseen. Tutkimuksen tarkoituksena onkin löytää vastaus seuraavaan kysymykseen: minkä tyyppisessä yrityksessä sukupolvenvaihdos kannattaa toteuttaa omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla? Tässä tulee ottaa huomioon osapuolten varallisuus, omistajien määrä sukupolvenvaihdoshetkellä, sekä päätöksentekoon vaikuttavat tekijät. Lisäksi tullaan

selvittämään, minkälaisia eroja on hankkimisen ja lunastamisen välillä. Jos tutkielmassa vielä ilmenee muita sukupolvenvaihdoksen kannalta relevantteja asioita, otetaan nekin mukaan vertailuun.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkielman rajaus

Tämä tutkielma toteutetaan laadullisena tutkimuksena tutustumalla saatavilla olevaan kirjallisuuteen ja oikeuslähteisiin. Lainsäädännöstä erityisen tärkeässä asemassa ovat osakeyhtiölaki (2006/624), perintö- ja lahjaverolaki (1940/378), laki verotusmenettelystä (1995/1558) ja tuloverolaki (1992/1535). Kirjallisuudessa keskitytään teoksiin jotka käsittelevät yrityksen sukupolvenvaihdosta ja yksityisiä osakeyhtiöitä sekä niiden toimintaa. Myös Verohallinnon julkaisema ohje ”Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksesta”, joka on päivitetty viimeksi vuoden 2011 helmikuussa, on tärkeässä asemassa tutkittaessa verotukseen liittyviä seikkoja.

Tutkielma on rajattu koskemaan vain yksityisiä osakeyhtiöitä, joissa sukupolvenvaihdos tapahtuu täysi-ikäisten kesken omassa perhepiirissä yrittäjän elinaikana. Omalla perhepiirillä tarkoitetaan sellaisia henkilöitä, jotka kuuluvat luopujan näkökulmasta perintö- ja lahjaverolaisissa määriteltyyn ensimmäiseen veroluokkaan. Avoimet yhtiöt sekä kommandiittiyhtiöt ja julkiset osakeyhtiöt on rajattu aihealueen ulkopuolelle. Omien osakkeiden hankkimista ja luovuttamista tullaan vertailemaan osakeannilla, lahjalla tai kaupalla tapahtuvaan sukupolvenvaihdokseen. Tutkielman ulkopuolella on rajattu myös erilaiset yritysjärjestelyt, kuten yhtiön sulautuminen ja jakautuminen. Lisäksi yhtiön purkaminen on rajattu aiheen ulkopuolelle.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielmassa käydään ensiksi läpi sukupolvenvaihdos kaupalla ja lahjalla, vaikka pääpaino tutkimuksessa liittyy kappaleeseen neljä, jossa käsitellään sukupolvenvaihdosta omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla sekä osakeanteja hyödyksi käyttäen. Järjestykseksi on valittu tämä, koska oman pääoman järjestelyihin liittyvissä verotusasioissa toimitaan suurissa määrin samojen periaatteiden mukaan kuin lahjan ja kaupan verotuksessa. Näin kaikkia asioita ei tarvitse selostaa

useampaan kertaan ja järjestys on loogisempi. Tämän jälkeen käsitellään sukupolvenvaihdokseen liittyvää verosuunnittelua, ennakkotiedon ja ennakkoratkaisun hakemista verottajalta sekä muutoksenhaku oikeutta. Lopuksi johtopäätöksissä käydään läpi tutkielmassa ilmenneet asiat ja tarkastellaan milloin sukupolvenvaihdos kannattaa toteuttaa omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla.

2. Vastikkeellinen luovutus

Sukupolvenvaihdos voidaan tehdä vastikkeellisena joko omistusta koskevalla kaupalla, jota käsitellään seuraavaksi tai substanssikaupalla. Substanssikaupassa yrityksen jatkaja ostaa yrityksen liiketoiminnan ja siihen sitoutuneen omaisuuden itselleen. (Immonen 2006, s. 35,37) Mutta kuten tutkielman rajauksesta käy ilmi, käsitellään tässä kohdassa vain kauppaa.

2.1 Kauppa

Yrityksen toimintaa jatkava henkilö voi ostaa kohdeyrityksen itselleen. Kun kyseessä on osakeyhtiö, on kaupan kohteena yrityksen osakkeet. Osapuolet saavat tehdä kaupan haluamillaan ehdoilla ja osakkeenomistaja voi rajoituksitta luovuttaa ja hankkia osakkeita (OYL 1:4). Tätä on kuitenkin jossain määrin mahdollista rajoittaa yhtiöjärjestyksessä ja näitä rajoituksia käsitellään kohdassa 2.1.1. Kauppa on myös yleisin tapa toteuttaa sukupolvenvaihdos. (Immonen 2006, s.35-36)

Kun sukupolvenvaihdos toteutetaan kauppana, tulee harkita ennakkoselvityksen tekemistä. Ennakkoselvityksestä käy ilmi kaupan kohteen sisältö ja keskeiset asiat yrityksen jatkamisen kannalta. Ennakkoselvityksen suorittaminen on erityisesti ostajan edun mukaista ja tätä selvitystä kutsutaan myös nimellä Due diligence -selvitys. Jos sukupolvenvaihdos tapahtuu perhepiirissä, on sen merkitys kuitenkin pienempi, kuin jos yritys kaupattaisiin täysin ulkopuoliselle. Usein koetaan, ettei ennakkoselvitystä kannata tehdä ollenkaan, kun kauppa tapahtuu perhepiirissä. Kokemus on kuitenkin osoittanut, että kattava selvitys vähentää erimielisyyksiä, mikä taas mahdollistaa hyvät yhteistyö- ja sukulaissuhteet. Itse Due diligence –selvitys pitää sisällään neljä eri osa-aluetta, joiden avulla saadaan riittävän kattava ja totuudenmukainen kuva yrityksestä. Näitä osa-alueita ovat liiketoiminta-, oikeudellinen-, taloudellinen ja verotus selvitys. (Immonen 2006, s.37-39)

Ennen kauppaa tulisi myös selvittää muun muassa yrityksen velat, koska ne ovat yrityksen rasitteena edelleen kaupan jälkeen. Velkojen selvittäminen ja kohdentaminen on myös tärkeä asia, koska niillä on vaikutusta neuvoteltaessa osakkeista maksettavaa kauppahintaa. Tämän lisäksi tulisi selvittää yrityksellä olevat

vakuudet, joita ovat esimerkiksi esinevakuudet ja takaukset, koska ne käyttäytyvät eri tavalla erilaisissa kauppatilanteissa. (Immonen 2006, s.40,43,47)

2.1.1 Osakkeiden luovutettavuus

Osakkeen omistajalla eli tässä tapauksessa syrjään siirtyvällä yrittäjällä on täysi vapaus luovuttaa ja hankkia yrityksen osakkeita, ellei yrityksen yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä (OYL 1:4). Osakkeen luovutettavuutta voidaan rajoittaa vain sen mukaan mitä OYL 3:7-8:ssa on säädetty. Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä, että osakkeenomistajalla, yhtiöllä tai muulla henkilöllä on oikeus lunastaa muulta omistajalta kuin yhtiöltä toiselle siirtyvä osake. Jos yhtiöjärjestykseen on otettu lunastuslauseke, tulee siitä ilmetä kenellä tai keillä on lunastusoikeus ja heidän keskinäinen oikeus lunastukseen. (OYL 3:7) Jos yhtiö järjestykseen ei ole otettu lunastuslauseketta noudatetaan seuraavia OYL 3:7 määräyksiä.

- Lunastusoikeus koskee kaikenlaisia saantoja
- Saman saannon kohteena olevat osakkeet on kaikki lunastettava
- Lunastushinta on osakkeen käypä hinta, jona vastikkeellisessa saannossa muun selvityksen puuttuessa pidetään sovittuna hintana
- Hallituksen on ilmoitettava osakkeen siirtymisestä sille, jolla on oikeus lunastaa osake, kirjallisesti tai siten kuin kutsu yhtiökokoukseen toimitetaan kuukauden kuluessa siitä, kun osakkeen siirtymisestä on hallitukselle ilmoitettu
- Lunastusvaatimus on esitettävä yhtiölle tai yhtiön käytäessä lunastusoikeuttaan osakkeen saajalle kahden kuukauden kuluessa siitä, kun osakkeen siirtymisestä on ilmoitettu hallitukselle
- Lunastushinta on suoritettava kuukauden kuluessa edellisessä kohdassa mainitun määräajan päättymisestä tai, jos lunastushintaa ei ole kiinteästi määrätty, lunastushinnan vahvistamisesta

Nämä olettasäädökset tulevat myös sovellettavaksi, jos yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeessa on sellaisia määräyksiä jotka ovat vastoin pakottavaa lain säädäntöä. (HE 109/2005, s.55)

Lunastuslausekkeen lisäksi yhtiöjärjestykseen voidaan ottaa suostumuslauseke. Tämä tarkoittaa sitä, että osakkeen hankkimiseen luovutustoiminen vaaditaan yhtiön suostumus. Lähtökohtaisesti suostumuksen antaa yhtiön hallitus, ellei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Yhtiöjärjestykseen on myös voitu ottaa kirjauksia mahdollisista edellytyksistä suostumuksen antamiselle. Jos samalla on hankittu useita saantoja, täytyy suostumus antaa erikseen kaikille, mutta tästäkin voidaan poiketa, jos poikkeamisen mahdollisuudesta on otettu kirjaus yhtiöjärjestykseen. Tämän lisäksi suostumus katsotaan saaduksi, jos hakijalle ei ole kirjallisesti ilmoitettu kahden kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta yhtiölle tai yhtiöjärjestyksessä määrättyssä lyhyemmässä ajassa. (OYL 3:8)

2.1.2 Verotus

Kauppaa toteutettaessa kummallakin voi osapuolella olla omia tavoitteita verotuksen suhteen, jolloin kauppa rakentuu näiden tavoitteiden ympärille (Immonen 2006, s.48). Osakekaupasta voi koitua veroseuraamuksia osakkeiden myyjälle ja ostajalle sekä itse yhtiölle. Osakkeiden myyjä voi joutua maksamaan TVL:n mukaista luovutusvoittoa myymistään osakkeista, mutta erikoissääntöjen soveltuessa, ovat ne verovapaita. Ostajalle ei lähtökohtaisesti koidu tuloveroseuraamuksia, mutta jos osakkeista käytetty vastike on tarpeeksi alhainen, saattaa ostaja joutua maksamaan PerVL:n mukaista lahjaveroa. Perintö- ja lahjaverolaista löytyy myös omat huojennussäädökset. (Verohallinnon ohje 2011 s. 1)

Luopujan omaisuudesta saama luovutusvoitto on veronalaista pääomatuloa. Pääomatulosta maksettava veroprosentti on 28. (TVL 45, 124 §) Omaisuuden luovutuksesta saadun voiton määrä lasketaan siten, että luovutushinnasta vähennetään omaisuuden hankintamenon poistamatta olevan osan ja voiton hankkimisesta olleiden menojen yhteismäärä. Lisäksi niin sanotun hankintameno-olettaman mukaan luovutushinnasta vähennetään kuitenkin aina vähintään 20 prosenttia ja jos osakkeet ovat olleet myyjän omistuksessa yli 10 vuotta, on vähennys 40 prosenttia luovutushinnasta. (TVL 46 §) Jos omaisuudesta luopuja on saanut osakkeet vastikkeetta, katsotaan hankintamenoiksi niiden perintö- ja lahjaverotuksessa käytetty verotusarvo (TVL 47 §).

Jos käytetty vastike on alle käyvän hinnan, tulee huomioida PerVL:n säädökset lahjaluonteisesta kaupasta. Siinä säädetään, että käytetyn vastikkeen ollessa enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta, katsotaan niiden välinen erotus lahjaksi (PerVL 18 §). Tällöin luovutus jaetaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteessa vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan.

Omaisuuksien luovutuksesta saatu voitto ei kuitenkaan ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa sellaisen yhteisön osakkeita, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen mainitussa yhtiössä. Tämä tarkoittaa 10 prosentin oikeutta yhtiön varallisuuteen, eikä esimerkiksi 10 prosentin äänivaltaa yhtiössä (Verohallinnon ohje 2011, s. 4). Seuraavana ehtona on, että saajana on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa hänen lapsensa tai tämän rintaperillinen taikka hänen sisarensa, veljensä, sisarpuolensa tai velipuolensa. Viimeisenä ehtona, että omaisuus on ollut yhteensä 10 vuotta verovelvollisen tai hänen ja sellaisen henkilön omistuksessa, jolta hän on saanut sen vastikkeettomasti. (TVL 48 §)

Jos sukupolvenvaihdoksessa osakkeista saatu vastike on pienempi kuin niiden hankintameno, tällöin myyjälle syntyy luovutustappiota. Luovutustappio vähennetään omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä seuraavana vuonna sitä mukaan kun voittoa syntyy. (TVL 50 §)

Osakkeiden ostajalle ei varsinaisesti koidu tuloverotuksellisia seuraamuksia. Kaupassa käytettyä hankintamenoa voidaan kuitenkin tarvita, jos ostaja myöhemmin luovuttaa osakkeita edelleen. (Verohallinnon ohje 2011, s.6) Verotuksellisia seuraamuksia voi kuitenkin tulla, jos kaupassa käytetty vastike on pienempi kuin käypäarvo. Tämän erotuksen täytyy täyttää edellä mainitun PerVL 18 pykälän sisältämä kolme neljäsosaa sääntö. Näistä periaatteista ja verotuskäytännöistä selostetaan seuraavassa lahjaa koskevassa luvussa 3.1.

Lisäksi arvopaperin luovutuksessa ostajan tulee suorittaa VSVL:ssä säädettyä varainsiirtoveroä hankituista osakkeista. Suoritettava vero on 1,6 prosenttia kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta (VSVL 15, 20 §).

Itse osakeyhtiötä kohtaan voi koitua myös muutamia verohaittoja. Ensimmäkin tulee kiinnittää huomiota kuinka paljon osakkeita vaihtaa omistajaa verovuoden aikana, koska yritys voi mahdollisesti menettää oikeuden tappioiden vähentämiseen ja

yhtiöveron hyödyntämiseen. Oikeus edellä mainittuihin hyötyihin menetetään, jos omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen on muuttanut yhden verovuoden aikana yhtiön omistusta yli 50 prosenttia. Yhtiö voi kuitenkin saada poikkeusluvan näiden tappioiden ja yhteisöverojen hyvitysten käyttämiseen, jos yhtiöllä on sen toiminnan tarpeen jatkamisen kannalta siihen syy. (TVL 122 §) Sukupolvenvaihdos katsotaan tällaiseksi tarpeelliseksi syyksi. Tappioiden vähentämiseen voidaan myöntää oikeus, jos osakkeiden saaja on luovuttajan lapsi tai tämän rintaperillinen. (HE 68/1994) Nämä samat säännökset koskevat myös yhtiöverotuksen hyvityksiä. Yhtiöverotuksen hyvitykseen liittyvä laki kuitenkin kumottiin vuonna 2004, eikä niitä ole syntynyt enää verovuoden 2004 jälkeen. Niitä voidaan vielä käyttää kumotussa laissa määritetyllä tavalla. (Verohallinnon ohje s. 64)

3. Lahja

Lahjalla tarkoitetaan oikeustoimea, jolla omaisuutta siirretään toiselle henkilölle vastikkeetta (Hoppu 2007, s.113). Lahjakäsitettä ei ole kuitenkaan määritelty siviilioikeudessa ja sen käsite onkin muodostunut oikeuskirjallisuudessa ja käytännössä. Yleensä siviilioikeudellisessa kirjallisuudessa lahjalle on mainittu neljä perustunnusmerkkiä. (Puronen 2005, s.25-27)

Ensimmäisenä tunnusmerkkinä pidetään edellä mainittua varallisuuden siirtymistä vastikkeetta henkilöltä toiselle. Koska omaisuutta siirtyy vastikkeetta, vaatii se antajalta oikeustoimen. Lahjasta puhutaan yleensä yksipuolisena oikeustoimena, koska lahjan vastaanottaminen ei vaadi saajalta aktiivista toimintaa. Edellyttäen kuitenkin, että tieto tästä saamisesta on tullut hänelle. Kenelläkään ei tietenkään ole pakkoa ottaa lahjaa vastaan, jolloin saajalla on oikeus torjua lahja. Toiseksi, lahjanantajan varallisuuden tulee pienentyä huomattavasti ja lahjansaajan omaisuuden vastaavasti kasvaa luovutuksen seurauksena. Tämä lauseke voi aiheuttaa ongelmia, koska puhdas lahja on aina vastikkeeton, mutta lahjanantajan varallisuusasema voi heiketä muullakin tavoin kuin puhtaan lahjan muodossa, esimerkiksi jos omaisuudesta maksettu vastike on käypää arvoa pienempi. Tässä muodostuu ongelmaksi se, luetaanko omaisuuden siirto mahdollisesti lahjaksi vai kaupaksi. Perintö- ja lahjaverolain 18 pykälässä löytyy kuitenkin tähän liittyen niin sanottu lahjaluonteinen luovutustoimi. (Puronen 2005, s.25-27) Kun kauppaehdoista selviää, että käytetty vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta, katsotaan tämä käyvän hinnan ja käytetyn vastikkeen välinen ero lahjaksi (PerVL 18 §). Kolmantena tunnusmerkkinä mainitaan luovutuksen vapaaehtoisuus. Sen pitää perustua luovuttajan vapaaehtoiseen suoritukseen. Esimerkiksi laissa määrättyjä elatusvelvollisuutta tai vahingonkorvausvelvollisuutta ei katsota lahjaksi. Neljäntenä ja viimeisenä ehtona mainitaan, että luovutukseen sisältyy lahjoittamistahto ja tätä pidetään yleensä ongelmallisimpana tunnusmerkkinä. Minimivaatimuksena on pidetty lahjan vastikkeettomuutta, josta yleisesti ollaan yksimielisiä. Tämän lisäksi Puronen mainitsee, että *”lahjoittamistarkoituksen tulisi edustaa jonkinlaista liberaalia altruismia”*. (Puronen 2005, s.28-30)

Tästä voidaan johtaa, että sukupolvenvaihdoksessa tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että nykyinen osakkeenomistaja luovuttaa hallussaan olevat osakkeet lahjana jatkajalle. Jos luopuvia osakkeenomistajia on useampia, katsotaan eri luovuttajilta saadut osakkeet toisistaan erillisiksi saannoiksi (PerVL 20 §). Jos esimerkiksi toiminnan jatkaja saa yrityksen osakkeita kummaltakin vanhemmalta, katsotaan ne erillisiksi lahjoiksi (Verohallinnon ohje 2011, s.18).

Lisäksi on huomioitava edellisessä luvussa käsiteltyä osakkeiden luovutettavuutta. Vaikka osakkeen omistajalla on täysivapaus luovuttaa osakkeitaan eteenpäin, voi yhtiöjärjestyksessä olla rajoituksia lunastus- tai suostumuslausekkeen muodossa. (OYL 3:7-8 §)

Voidaan vielä huomioida, että yhtiön osakkeet voidaan saada ennakkoperintönä. Omistajanvaihdoksessa se kuitenkin katsotaan aina lahjaksi tai lahjaluonteiseksi luovutukseksi. Ennakkoperintönä annettu lahja, eli tässä tapauksessa mahdollisesti yrityksen osakkeet, otetaan huomioon perinnönjaossa lisäämällä ennakkoperinnön arvo pesän säästöön ennen perinnönjakoa. (PK 6:1 § ja Immonen 2006, s.91-93 ja Puronen 2005, s.33)

3.1 Verotus

Lahjan saajan eli tässä tapauksessa yrityksen jatkajan on suoritettava saamistaan osakkeista lahjaveroa. Lahjaveron suuruus määräytyy osakkeen käyvän arvon perusteella. Käyvän arvon määrittämisessä sovelletaan Verohallinnon ohjetta ”Varojen arvostaminen perintö ja lahjaverotuksessa”. PerVL 55 pykälässä on vielä säädetty, että lahjana tai lahjaluonteisena kauppana saadut osakkeet ja niistä maksettavaksi tuleva lahjavero voidaan myös tietyn edellytyksin jättää panematta maksuun osittain tai kokonaan. (Verohallinnon ohje 2011, s.10, 18)

Lahjaveroa ei tarvitse suorittaa alle 4000 euron lahjasta, kuitenkin niin, että jos lahjansaaja kolmen vuoden kuluessa saa samalta lahjanantajalta useita sellaisia lahjoja joiden yhteisarvo nousee yli 4000 euron, on niistä suoritettava lahjaveroa kaavion 1 mukaan. (PerVL 19 §)

Suomessa lahjaveroa maksetaan I veroluokassa PerVL 19 a pykälässä säädetyn seuraavaan kaavion mukaan.

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000 – 17 000	100	7
17 000- 50 000	1 010	10
50 000 -	4 310	13

Kaavio 1. Lahjavero I veroluokassa.

Veroluokista säädetään PerVL:n perintöä koskevassa luvussa, mutta lahjaverotusta koskevat samat säädökset (PerVL 20 §). Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen ja aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen. Tämän lisäksi ottolapsiin sovelletaan samoja sääntöjä kuin suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa olevaan perilliseen. Toiseen veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja ulkopuoliset henkilöt. (PerVL 11 §)

Lisäksi tulee huomioida kappaleessa 2.1.2 käsitelty 1,6 prosentin varainsiirtovero, joka tulee maksettavaksi.

3.1.1 Huojennukset

Perintö- ja lahjaverolain pykälissä 55-57 säädetään lahjaveron huojennuksista ja sen edellytyksistä. Pykälän 55 mukaan perintö- ja lahjavero jätetään verovelvollisen verohallinnolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuunpanematta, jos veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatala, muu yritys tai osa niistä. Toiseksi edellytetään että verovelvollinen jatkaa yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadussa yrityksessä ja huojennettavan veron määrä tulee olla yli 850 euroa. Osa huojennuksen ehtona on myös, että osakkeista ei ole suoritettu mitään vastiketta tai vastike on ollut enintään 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. (PerVL 55 §)

Ensimmäiseen kohtaan kirjatulla yrityksellä ei ole määritelmää PerVL:ssä, mutta sillä tarkoitetaan yritystä joka suorittaa saamastaan tulosta EVL:n mukaista veroa (Verohallinnon ohje 2011, s.11). Yrityksen osalla tarkoitetaan vähintään kymmentä prosenttia yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista (PerVL 57 §). On huomioitavaa, että tämän vaatimuksen pitää täytyä jokaisessa saannossa erikseen. KHO:n ratkaisussa 1993/4934 kummatkin vanhemmat X ja Y lahjoittivat yrityksen osakkeita lapsilleen A ja B. X lahjoitti neljä osaketta A:lle ja kolme osaketta B:lle. Henkilö Y lahjoitti puolestaan kolme osaketta A:lle ja neljä osaketta B:lle. Erikseenkin laskettuna A:n sekä B:n saamat osakkeet ylittivät silloisen osuusvaatimuksen. Silloisia huojennussäännöksiä ei voitu kuitenkaan soveltaa, koska eri luovuttajilta saadut saannot katsottiin kaikki erillisiksi eivätkä ne yksittäisinä ylittäneet osuusvaatimusta.

Laskettaessa luovutuksesta maksettavaa veroa, määritetään osakkeille käypä arvo sekä niin sanottu sukupolvenvaihdosarvo. Huojennettava määrä lasketaan käyvän arvon perusteella maksettavan lahjaveron ja spv-arvon:n perusteella lasketun lahjaveron erotuksena tai niin että käyvästä arvosta lasketusta verosta vähennetään 850 euroa, jolloin maksettavaksi jää aina vähintään 850 euroa. Osakkeelle laskettava spv-arvo on 40 prosenttia yrityksen osakkeen vertailuarvosta. Lähtökohtaisesti osakkeen vertailuarvoa käytetään sellaisena, jos yrityksen omaisuusmassassa ei ole tapahtunut huomattavia muutoksia, eikä ole ilmeistä, että yrityksessä on ryhdytty toimiin pelkän veroedun saavuttamiseksi. Lisärajoituksena kuitenkin on, että vertailuarvo saa olla enintään 50 prosenttia enemmän, kuin edellisen vuoden vertailuarvo. Vertailuarvo määritetään siihen hetkeen nähden edellisestä tilinpäätöksestä. (Verohallinnon ohje 2011, s.13-14)

Lahjavero voidaan jättää kokonaan maksuunpanematta. Tämän edellytyksiä ovat se, että lahjan täytyy olla yritys tai sen osa ja lahjansaajan pitää jatkaa yritystoimintaa kyseissä yrityksessä. Nämä ovat samoja kuin edellä käsitellyssä tapauksessa, jos vain osa lahjaverosta jätetään maksuunpanematta. Viimeisenä ehtona on, että osa lahjaluovutuksesta on tapahtunut vastikkeellisesti. Vastikkeen pitää olla vähintään 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta. (PerVL 55 §)

Verovelvollinen voi menettää saamansa huojennukset, jos hän myy pääosan saamistaan yrityksen osakkeista ennen kuin viisi vuotta on kulunut perintö- ja

lahjaveron toimittamisesta. Verovelvollisen joutuu maksamaan PerVL:n perusteella maksuunpanematta jääneet verot korotettuna 20 prosentilla. (PerVL 55 §) Pääosalla tarkoitetaan yli puolta saaduista osakkeista. Jos osakkeita myydään useammassa erässä, vero pannaan maksuun, kun niiden yhteismäärä ylittää 50 prosenttia. (Verohallinnon ohje 2011, s.15)

4. Oman pääoman järjestelyt

Tässä kappaleessa käsitellään sukupolvenvaihdoksen toteuttamista oman pääoman järjestelyillä. Ensiksi käsitellään sukupolvenvaihdos omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla ja sen jälkeen osakeannilla. Tulee huomioida, kuten myöhemmin tässä kappaleessa ilmenee, että sukupolvenvaihdosta ei voida kokonaan toteuttaa vain näitä keinoja käyttämällä, vaan ne toimivat apukeinoina. Omia osakkeita hankittaessa tai lunastaessa, täytyy yrityksen jatkajan ensiksi hankkia omistukseensa yrityksen osakkeita esimerkiksi kappaleissa kaksi ja kolme käsiteltujen lahjan tai kaupan kautta, jotta hankintaa tai lunastusta toteutettaessa hänen suhteellinen omistusosuus yrityksessä kasvaisi. Osakeannilla tapahtuvassa sukupolvenvaihdoksessa täytyy taas yrityksestä pois siirtyvän vielä osakeannin jälkeen luopua jäljellä olevasta omistuksestaan esimerkiksi edellä mainittujen kaupan tai lahjan avulla, jotta sukupolvenvaihdos saadaan toteutettua loppuun. Jos sukupolvenvaihdos halutaan kuitenkin toteuttaa kokonaan vain oman pääoman järjestelyillä, on se mahdollista omien osakkeiden hankinnan tai lunastuksen ja osakeannin yhdistelmällä.

Lisäksi kuten myöhemmin selviää täytyy yrityksen käypä arvo määrittää. Yksityisessä osakeyhtiössä käyvän arvon määrittäminen on usein kuitenkin hankalaa, varsinkin jos yhtiöllä on vähän omistajia. Näin ollen yrityksen osakkeilla ei ole sellaista vaihdantaa, mistä osakkeen käypä arvo voitaisiin luotettavasti määrittää. (Immonen 2006, s.169)

Näiden kahden tavan sääntelyssä on myös jonkin verran yhteneväisyyksiä. Esimerkiksi yhtiön toteuttaessa suunnattua hankintaa tai suunnattua osakeantia, täytyy kummassakin tapauksessa siihen olla yrityksen kannalta taloudellisesti painava syy. Sekä arvioitaessa suunnatussa hankinnassa käytetyn vastikkeen suuruutta, löytyy suunnatun osakeannin sääntelystä vastike tälle. (HE 109/2005, s.138-139)

4.1 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen

Omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta säädetään osakeyhtiölain luvussa 15. Hankkimisella tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaa hankintaa, jolloin yleensä yhtiö tarjoutuu vapaaehtoisesti ostamaan omia osakkeita. Lunastamisella taas tarkoitetaan osakkeiden ottamista pakolla yhtiön haltuun. Hallituksen esityksessä myös esitettiin, että omien osakkeiden suunnattu hankkiminen ja lunastaminen sallittaisiin, tämän tarkoituksena oli helpottaa ja yksinkertaistaa sääntelyä. (HE 159/2005, s.135)

Kun omia osakkeita hankitaan tai lunastetaan tarkoituksena toteuttaa tai helpottaa sukupolvenvaihdosta tulee kysymykseen suunnattu hankkiminen tai lunastaminen. Suunnatussa hankinnassa tai lunastamisessa osakkeita ostetaan muuten kuin osakkeenomistajien omistusten suhteessa (HE 159/2005 s.138). Tällöin osakkeita hankitaan suunnatusti yhtiöstä luopuvalta henkilöltä, jolloin jatkajan suhteellinen osuus yhtiössä kasvaa ja luopujan puolestaan pienenee. Suunnattua hankkimista koskeva päätös voidaan tehdä vain määrä enemmistöllä yhtiökokouksessa ja päätös suunnatusta lunastamisesta pitää taas olla yksimielinen (OYL 15:6).

Puhuttaessa sukupolvenvaihdoksesta omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla, tulee myös huomioida, että osakeyhtiölain luvussa 13 on säädetty yrityksen mahdolliset varojenjakotavat. Kyseissä luvussa säädetään, että varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille 3 ja 15 luvussa tarkoitettua omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta. (OYL 13:1) Yleensä siis omien osakkeiden hankinnalla tai lunastamisella toteutetaan varojen jakamista yrityksen osakkeenomistajille (Airaksinen et al. 2007, s.75). Tämän takia on myös mahdollista, että verotusmenettely lain 29 pykälän säädökset koskien peiteltyä osionko voivat tulla sovellettavaksi. Vaikka omia osakkeita hankitaan tai lunastetaan tarkoituksena toteuttaa sukupolvenvaihdos, eikä voitonjakoa, tulee siis kuitenkin huomioida OYL 13 luvun säädökset yrityksen voitonjaosta (Verohallinnon ohje 2011, s.19).

Omia osakkeita voidaan siis hankkia tai lunastaa yhtiön voitonjakokelpoisilla varoilla. On myös mahdollista käyttää sidottua omaa pääomaa, mutta tällöin tulee huomioida OYL 14 luvun säädökset velkojansuojamenettelystä (Verohallinnon ohje 2011 s.19 ja OYL 14)

Yrityksen omien osakkeiden hankkimista ja lunastamista koskevat nykyiset säännökset ovat varsin joustavia ja mahdollisuus eriarvoiseen kohteluun päätöksen teossa kasvaa, jolloin erityistä merkitystä on osakeyhtiönlain 1:7 yhdenvertaisuuden periaatteen soveltamisella. (HE 159/2005, s.159)

Yleinen piirre tämän tyyppiselle sukupolvenvaihdokselle on, että yrityksessä on paljon rahoituspotentiaalia, mutta yrityksen jatkajilla ei ole mahdollisuutta ostaa yrityksen osakkeita itselleen (Immonen 2006, s.173). Tämä ilmenee hyvin KHO2003:59 ratkaisusta, jossa sukupolvenvaihdos päätettiin toteuttaa suunnatusti omia osakkeita hankkimalla. Kyseessä olevan yrityksen tase oli sen verran vahva, että lapsilla ja yrityksen avainhenkilöillä ei ollut mahdollisuutta ostaa yrityksen osakkeita itselleen. Vuonna 2001 yrityksen taseen loppusumma oli 3,4 miljoonaa euroa ja omavaraisuusaste noin 70 prosenttia. Omaa pääomaakin yrityksellä oli 1,5 miljoonaa euroa (KHO 2003:59).

4.1.1 Päätöksenteko

Päätös suunnatusta hankkimisesta tehdään yhtiökokouksessa (OYL 15:6.1). Päätös on tehtävä OYL 5:27 tarkoitetulla määräenemmistöllä, joka tarkoittaa kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Yhtiöjärjestyksessä voidaan kuitenkin määrätä vielä tätäkin korkeammasta vaatimuksesta (Airaksinen et al. 2007, s.96). Sama määräenemmistö sääntö koskee hallituksen valtuutusta suunnatusta hankkimisesta, ja sellaista päätöstä jossa ei poissuljeta hallituksen oikeutta päättää suunnatusta hankkimisesta (OYL 15:6.1). Hallitus voidaan yhtiökokouksen päätöksellä valtuuttaa päättämään valtuutuksesta hankkimisesta kokonaan tai joltain osin. Valtuutuksesta tulee käydä ilmi hankittavien osakkeiden enimmäismäärä osakelajeittain, valtuutuksen voimassaoloaika, joka voi kuitenkin enintään olla 18 kuukautta sekä vastikkeen vähimmäis- ja enimmäismäärä. Valtuutuksen perusteella omia osakkeita voidaan hankkia vain vapaata omaa pääomaa käyttäen. (OYL 15:5)

Jos yksityinen osakeyhtiö haluaa toteuttaa suunnatun lunastaminen, vaatii se kaikkien osakkeenomistajien suostumuksen (OYL 15:6.2). Jos yhtiökokous valtuuttaa hallituksen päättämään suunnatusta lunastuksesta, voi se koskea vain OYL 15:10 tarkoitetun lunastusehdon toteuttamiseksi (HE 109/2005, s.137). Lain pykälässä 10

säädetään mahdollisuudesta ottaa yhtiöjärjestykseen määräys, että yhtiöllä on oikeus tai velvollisuus hankkia tai lunastaa yhtiön omia osakkeita.

OYL 15:7 on lueteltu hankkimis- ja lunastamispäätökseltä vaadittu pakottava sisältö. Tämän lisäksi päätökseen voidaan ottaa muitakin seikkoja (HE 109/2005, s.139). Päätöksestä tulee käydä ilmi seuraavat asiat.

- 1) Onko kysymys hankkimisesta vai lunastamisesta
- 2) Päätöksessä tarkoitettujen osakkeiden lukumäärä tai enimmäismäärä osakelajeittain
- 3) Keneltä osakkeita hankitaan tai lunastetaan ja tarvittaessa se, missä järjestyksessä, sekä suunnatussa hankkimisessa perustelut sille, että suunnattuun hankkimiseen on 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu painava taloudellinen syy
- 4) Aika, jonka kuluessa hankittavat osakkeet on tarjottava yhtiölle tai päivä, jona osakkeet lunastetaan
- 5) Osakkeista maksettava vastike ja perustelut sen määrittämiselle sekä, jos vastike on muuta omaisuutta kuin rahaa, selvitys tällaisen omaisuuden arvosta
- 6) Vastikkeen maksuaika
- 7) Miten menettely vaikuttaa yhtiön omaan pääomaan

Maksettavan vastikkeen suuruus voidaan määrätä jonakin tiettyinä rahasummana tai suhteuttaa päätöksenteko johonkin ulkopuoliseen tekijään ja suunnatussa hankinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota vastikkeen määräytymiselle (HE 109/2005 s.140).

Osakeyhtiölain kohdassa 15:6.3 säädetään vielä, että jos hallitus esittää yhtiökokoukselle päätettäväksi suunnatussa hankkimisesta tai suunnatussa lunastamisesta taikka hallituksen valtuuttamisesta, jossa ei suljeta pois hallituksen oikeutta päättää edellä mainitusta asiasta, on asiasta mainittava yhtiökokouksutsussa.

4.1.2 Taloudellisesti painava syy

Kun yritys hankkii omia osakkeita suunnatusti, tulee sille olla taloudellisesti painava syy (OYL 15:6). Ensinnäkin osakeyhtiölain 1:7:n yhdenvertaisuusperiaate korostuu

arvioitaessa taloudellisesti painavaa syytä. Tässä kohdassa säädetään, että yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosta ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella (OYL 1:7). Yhdenvertaisuuden periaate voi tulla sovellettavaksi siinäkin tapauksessa, että päätös on tehty 2.1.1 kohdassa mainitulla määräenemmistöpäätöksellä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että enemmistövallan käyttäminen olisi kiellettyä, vaan se estää tekemästä enemmistöosakkaita suosivia päätöksiä vähemmistöosakkaiden kustannuksella. (Mähönen & Villa 2006c, s.92) Lähtökohtaisesti siis omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen tehdään osakkeenomistuksen suhteessa. Lain esitöissä kuitenkin mainitaan, että jos suunnatun hankinnan tuottamat hyödyt ylittävät osakkeenomistajille aiheutuvat haitat yhdenvertaisuudesta poikkeamisesta, voidaan tällainen hankinta toteuttaa, jota voidaan myös kutsua kustannus-hyöty-analyysin tekemiseksi. (HE 109/2005, s.138 ja Mähönen & Villa 2006, 384) Hankinnan on siis oltava yhtiön edun mukainen viitaten OYL 1:5 sekä 1:8 säädöksiin (Airaksinen et al. 2007, s.96).

Erityistä huomiota tulee myös kiinnittää tarjotun vastikkeen ja osakkeen käyvän hinnan suhteeseen (OYL 15:6). Hallituksen esityksessä mainitaan, että yksityisten osakeyhtiöiden osakkeiden käyvän arvon määrittäminen on hankalaa, jolloin suunnattuun hankkimiseen tulee suhtautua pidättäytyvästi (HE 109/2005, s.138). Taloudellisesti painava syy korostuu aina entistä enemmän riippuen siitä, miten paljon merkintähinta alittaa osakkeen käyvän hinnan. Määritettäessä yrityksen käypää arvoa ei ole olemassa yksiselitteistä sekä ainoa oikeaa menetelmää, ja muutenkin käytettävät menetelmät ovat aina tapauskohtaisia. Mainittakoon, että siihen vaikuttavat muun muassa yrityksen tarkoitus, toimiala, toiminnan laajuus, rahoitusrakenne, osakkeenomistajien piiri, kehitys- ja kilpailunäkymät ja yleinen taloudellinen tilanne. (Mähönen & Villa 2006b, s.230) Ongelmallisuutta voi lisätä myös se, jos yhtiön jakokelpoisia varoja käytetään huomattavasti omia osakkeita hankittaessa (HE 109/2005, s.138).

4.1.3 Verotus

Myyjän osakkeista saama luovutushinta omien osakkeiden hankkimisen tai lunastamisen johdosta verotetaan TVL:n säädösten mukaan, kuten edellä kauppaa koskevassa 2.1.2 kappaleessa on käsitelty. Tulee huomioida, että yhtiön hankkiessa tai lunastaessa omia osakkeita ei ole mahdollista saada TVL:n mukaisia verohuojennuksia, koska myytäessä osakkeita yritykselle verohuojennusten toinen ehto sukulaisuudesta ei täyty.

Jos luovutuksessa käytetty vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä arvosta, tulee sovellettavaksi edellisessä luvussa käsitelty PerVL 18 pykälän säädökset. Tällöin luovutuksenantajan katsotaan antaneen lahjan hänen lähipiiriin kuuluville osakkeenomistajille heidän omistussuhteen mukaan. (Verohallinnon ohje 2011, s.21)

Omien osakkeiden hankkimista ja lunastamista koskevat myös samat periaatteet tappioiden vähentämistä ja yhtiöveron hyvitystä, joka käsiteltiin kappaleessa 2.1.2.

4.1.3.1 Peitelty osinko

Peitellystä osingosta säädetään verotusmenettelylain pykälässä 29. Sillä tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdosta tai vastikkeetta. Se voi myös tarkoittaa omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuja varoja. (VML 29.1-2) Jos osakkeista on maksettu yli käyvän arvon, verotetaan yli menevä osa pykälän ensimmäisen momentin perusteella peiteltynä osinkona. Jos taas on ilmeistä, että yrityksen osakkeiden hankkimisen tai lunastamisen katsotaan olleen yrityksen varojen jakamista, katsotaan se VML 29.2:n nojalla peitellyksi osingoksi. (Vero hallinnonohje s.20)

Verohallinnon ohjeessa kerrotaan tapaukset, kun verotuksessa ei sovelleta VML 29 pykälän säädöksiä.

- Yritystoiminnan jatkajan omistusosuus sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä kasvaa omien osakkeiden hankkimisen myötä merkittävästi.

- Luopuva osakas menettää hankkimisen ja mahdollisten muiden samassa yhteydessä toteutettujen omistusjärjestelyjen (esimerkiksi kaupan tai lahjoituksen) myötä enemmistöosakkuutensa, eikä jäljellä jäävää omistusosuutta ole pidettävä merkittävänä (enintään noin 20 prosenttia)
- Käytetty lunastus- ja ostohinta ovat enintään osakkeiden käypä arvo
- Sukupolvenvaihdoksen jälkeiset uudet osakkaat ryhtyvät hoitamaan yhtiötä aktiivisesti toimivina yrittäjinä ja tosiasiallisesti myös käyttävät valtaansa yrityksessä.

KHO ratkaisussa 2003/59 käsiteltiin sukupolvenvaihdosta omia osakkeita hankkimalla ja siihen liittyvää peiteltyä osinkoa. Tapauksessa yrityksen oli tarkoitus hankkia yrityksestä luopuvilta pääosakkaalta sekä vähemmistöosakkaalta heidän kaikki osakkeet, jolloin toiminnan jatkajien suhteellinen omistusosuus yrityksessä olisi noussut. Yrityksestä luopuneet osakkaat jäisivät kuitenkin vielä toimintaan mukaan noin kolmen vuoden mittaiselle siirtymäajalle. Ottaen huomioon yhtiön toimialan ja silloisen tilanteen, oli sen tarkoituksena maksaa osa hankinnasta heti ja jäädä vielä 420 00 euroa velkaa yrityksestä luopuville. KVL oli ratkaisussaan myös ilmaissut, että hankinnan tulee tapahtua osakkeiden käypään hintaan, jotta VML:n peiteltyä osinkoa koskevat säädökset eivät tulisi noudatettaviksi. Perusteluissaan KVL toteaa, jonka KHO on myöhemmin vahvistanut, että omien osakkeiden hankinta on toteutettu sukupolvenvaihdostarkoituksessa.

Jos omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla on tapahtunut osingosta maksettavan veron välttämiseksi, on varat tältä osin katsottava osakkaan veronalaiseksi tuloksi. (VML 29 §)

4.2 Osakeanti

Osakeannilla tarkoitetaan sitä, että yhtiö voi antaa uusia osakkeita tai luovuttaa hallussaan olevia omia osakkeitaan. Osakeannissa voidaan antaa osakkeita merkittäväksi maksua vastaan (maksullinen osakeanti) tai antaa osakkeita maksutta (maksuton osakeanti). (OYL 9:1)

Yrityksen jatkajat voidaan tuoda mukaan yritystoimintaan osakeanneilla. Tällöin on usein tarkoituksenmukaista tuoda jatkajat vähitellen mukaan yritystoimintaan ja

osakeantien kautta heidät voidaan tuoda yritykseen pitemmän ajan kuluessa ja näin "ajaa heidät sisään" omistajiksi. (Immonen 2006, s.159) Sukupolvenvaihdosta ei voida kuitenkaan suorittaa kokonaan pelkillä osakeanneilla, jolloin on vielä tarpeen siirtää luovuttajalle jäävä omaisuus jatkajalle erillisillä luovutuksella tai lunastuksella (Verohallinnon ohje 2011, s. 21).

Osakeantia toteutettaessa tulee myös huomioida OYL 9:3:n säädökset etuoikeudesta osakkeisiin. Siinä säädetään, että nykyisille osakkeenomistajille on annettava etuoikeus uusiin osakkeisiin samassa suhteessa kuin heillä ennestään on yrityksen osakkeita. Pykälän kolmannessa momentissa kylläkin säädetään vielä, että näistä säännöksistä voidaan poiketa yksityisessä osakeyhtiössä, jos asiasta on kirjaus yhtiöjärjestyksessä.

Kun sukupolvenvaihdosta halutaan auttaa osakeannilla, tulee kysymykseen suunnattu osakeanti. Tällöin osakeanti voidaan kohdistaa jatkajalle ja nykyisten omistajien ei tarvitse merkitä uusia osakkeita. Yhtiön muut osakkaat voivat myös luopuvat oikeudestaan merkitä uusia osakkeita. (Verohallinnon ohje 2011, s.22)

4.2.1 Päätöksenteko

Osakeannin päätöksentekoa koskevista säännöksistä säädetään OYL 9:2:ssä. Siinä säädetään, että päätökset osakeannista tehdään yhtiökokouksessa ja lain esitöissä onkin mainittu, että tämä on lähtökohtainen tapa ja päätökset tehdään lähtökohtaisesti enemmistöpäätöksellä. Kun suoritetaan suunnattu osakeanti tai hallituksen valtuutuksessa ei suljeta pois suunnatun osakeannin toteuttamista, pitää päätöksen tapahtua yhtiökokouksessa OYL 5:27 tarkoitetulla määränemmistöllä, joka tarkoittaa vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista. Yhtiökokous voi myös valtuuttaa yhtiön hallituksen päättämään osakeannista kokonaan tai joltain osin (osakeantivaltuutus). Valtuutuksessa tulee määrätä annettavien osakkeiden enimmäismäärä osakelajeittain. (OYL 9:2) Joitain lisärajoituksia on mainittu lain pykälässä 5 liittyen maksulliseen osakeantiin ja pykälässä 17 liittyen maksuttomaan osakeantiin. Muissa asioissa hallitus voi päättää asioista suhteessa samalla tavoin kuin yhtiökokouskin, jollei yhtiökokouksen antamassa valtuutuksessa ole erityisesti annettu joitakin rajoituksia. (HE 109/2005, s.99)

Kun osakeantiin liittyvistä asioista päätetään, tulee myös huomioida säädökset yhtiökokouskutsusta ja kokousasiakirjoista. Lain esitöissä on mainittu muun muassa erityisestä taloudellisesta informaatiosta, joka on pidettävä osakkeenomistajan nähtävänä ja hänen pyynnöstä toimitettava hänelle. (HE 109/2005, s.101)

4.2.2 Suunnattu osakeanti

Osakeannissa voidaan poiketa lain kolmannessa luvussa säädetystä etuoikeudesta osakkeisiin (suunnattu osakeanti). Tällöin yhtiöllä kuitenkin tulee olla painava taloudellinen syy tähän menettelyyn. Huomiota on erityisesti kiinnitettävä osakkeen merkintähintaan ja käyvän hinnan suhteeseen. Suunnattu osakeanti voi olla maksuton vain, jos siihen on yhtiön kannalta ja sen kaikkien osakkeenomistajien etu huomioon ottaen erityisen painava taloudellinen syy. (OYL 9:4) Tässä korostuu OYL 1:7:n säädetty yhdenvertaisuuden periaate. On arvioitava tapauskohtaisesti toteutuuko suunnattu osakeanti, kokonaisuutena arvioiden osakkeenomistajien, yhteisen edun mukaisesti. Painavana taloudellisena syynä ei voida koskaan pitää osakekaupoista johtuvien omistussuhteiden muutosten estämistä tai tietyn osakkeenomistajan enemmistöaseman turvaamista (HE 109/2005, s.102-103).

Nämä asiat eivät kuitenkaan yleensä aiheuta ongelmia sukupolvenvaihdoksessa, koska yrityksen omistus on usein yksissä käsissä (Verohallinnon ohje s.25).

4.2.3 Verotus

Lähtökohtana osakeannissa on, että merkintähinta vastaisi osakkeen käypää arvoa. Tätä ei ole lakiin kirjattu, mutta se on johdettavissa muun muassa OYL 1:7:stä, jossa säädetään osakkaiden yhdenvertaisuudesta. Jos kuitenkin osakeanti merkitään alihintaan tai yhtiön osakkaat luopuvat merkintäoikeudesta, tulee sovellettavaksi lahjaverotuksen säädökset. (Immonen 2006, s.166 & Verohallinnon ohje s.22)

Merkittäessä osakeanti alihintaan ja hinnan ollessa enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen erotus lahjaksi (PerVL 18.3). Tällöin lahjan katsotaan tulevan niiltä henkilöiltä, joiden suhteellinen omistusosuus yrityksessä pienenee ja lahjansaajille se jakautuu heidän keskinäisen

omistusosuuden mukaan (Verohallinnon ohje s.22). Lahjan verotuksesta ja niiden huojentamista on käsitelty luvussa 3.1.

Myös osakkeenomistajan luopuessa merkintäoikeudestaan jatkajan hyväksi, voi sovellettavaksi tulla edellä mainittu PerVL 18 pykälä kuten alihintaisessa merkinnässä. Sitä kuitenkin sovelletaan vain, jos luovutuksen saaja on maksanut alihintaa osakkeiden merkinnästä. Tämä erotus katsotaan lahjaksi osakkeiden merkitsijälle merkintäoikeuksien luopujalta. (verohallinnon ohje s.22) Tätä asiaa käsiteltiin KHO:n ratkaisussa 1987/2859, jossa vanhemmat luopuivat merkintäoikeudestaan, jolloin lapset saivat merkitä kaikki osakkeet. Tällöin katsottiin lasten saaneen kummaltakin vanhemmaltaan osakkeitten merkintäoikeuksina perintö- ja lahjaverolaissa tarkoitetun lahjan.

Tappioiden vähentämisoikeutta ja yhteisöveron hyvitysten menettämistä koskevat samat säännöt kuin kauppaa ja omia osakkeita hankkimista tai lunastamista. (Verohallinnon ohje 2011, s.22)

5. Verosuunnittelu

Verosuunnittelulla tarkoitetaan sitä, kun verovelvollinen selvittää eri vaihtoehtojen veroseuraamukset ennen verovaikutuksia omaaviin toimiin ryhtymistä. Tämä ei välttämättä aina tarkoita sitä, että yritetään löytää se vaihtoehto, mikä johtaa mahdollisimman pieneen verotukseen, koska päätöksen teossa pitää ottaa muitakin näkökulmia huomioon. Käytännössä kuitenkin pitkällä aikavälillä tavoitteena on verojen minimointi. Sukupolvenvaihdos on yksi tyypillinen verosuunnittelun tilanne. Tätä voidaan kutsua strategiseksi verosuunnitteluksi, jolla tarkoitetaan myös esimerkiksi yritysjärjestely tilanteita. (Myrsky 2007, s.733)

Verojen ennakoitavuuteen liittyy useita epävarmuustekijöitä. Verolainsäädäntö perustuu monilta kohdin yleissäännöksiin, jolloin oikeuskäytännöllä on suuri vaikutus lakien tulkinnassa. Erityisesti on huomioitava, että jos suoritettavan toimenpiteen vaikutuksen ulottuvat useammalle vuodelle, voi verolainsäädäntö muuttua tänä aikana ja tulkintojen vakiintumisessa voi mennä pitkäkin aika. Tarkoituksena on siis eri veroriskien tunnistus ja niiden mahdollinen poistaminen. Jos mahdolliset veroriskit realisoituvat voivat ne aiheuttaa haitallisia ja odottamattomia veroseuraamuksia. (Myrsky & Linnakangas 2007, s.35) Voidaan siis sanoa, jos kyseessä on taloudellisesti iso operaatio ja se toteutetaan useassa eri vaiheessa, on kannattavaa hankkia veroviranomaisen ennakkokannanotto (Lakari & Engblom 2009, s.205).

Riippuen tulevan järjestelyn luonteesta, voi verovelvollinen hakea veroviranomaista sitovaa ennakkotieto tai ennakkoratkaisua. Näistä säädetään verotusmenettely lain pykälissä 84 ja 85. Keskeinen ero ennakkotiedon ja ennakkoratkaisun välillä on niiden muutoksen haku oikeudessa (VML 85 § ja Laki verohallinnosta 16 §). Näitä tapoja käyttämällä verovelvollinen voi eliminoida veroriskejä sekä hankkia tulkintoja verolakiin ja näitä pidetäänkin tavallisena osana verosuunnittelua. (Lakari & Engblom 2009, s.205) Verovelvollinen voi myös keskustella verohallinnon edustajien kanssa lakien tulkinnoista. Ongelmallista on kuitenkin se, että nämä keskustelut eivät ole sitovia tulevassa verotuksessa ja käytyjä keskusteluita on yleensä jälkikäteen vaikea näyttää toteen, vaikkakin verovelvollisella on verotusmenettelylaissa tietyn asteinen vilpittömän mielen suoja tulkinnallisissa ja epäselvissä tapauksissa. (Myrsky 2007, s.733-734)

Voidaan vielä todeta, että ennakkotiedon tai ennakkoratkaisun hakeminen on maksullista. Tämä käsittää käsittelymaksun sekä päätösmaksun, joka peritään hakijalta asian ratkaisemiseksi annetusta päätöksestä. Käsittelymaksu peritään myös silloin, kun päätetään olla antamatta ennakkotietoa tai ennakkoratkaisua. *”Maksut vaihtelevat hakijan ja verolajin mukaan 60 eurosta 2440 euroon. Riippuen luonnollisesti esillä olevan asian intressistä, kannattaako ennakkollista ratkaisua hakea. Yleensä kannattaa.”* (Myrsky 2007, s.741)

5.1 Ennakkotieto

Verohallinto voi verovelvollisen tai yhtymän kirjallisesta hakemuksesta antaa tuloveroa koskevan tiedon siitä, kuinka verohallinto tulee hakemuksessa tarkoitettussa asiassa verotusta toimittaessa menettelemään (ennakkotieto). (VML 85 §) Verovelvollinen voi hakea verohallinnolta ennakkotietoa liittyen verokohtelun epävarmuuteen, joka tulisi viimeistään ratkaistavaksi verotuksen yhteydessä. Tyypillisiä tilanteita missä ennakkotietoa haetaan, ovat esimerkiksi yritysjärjestelyihin ja yrityskauppoihin liittyvät verokysymykset. Hakemuksessa tulee esittää riittävän yksityiskohtaisesti kuvaus aiotusta toiminnasta sekä taustatiedoista. (Myrsky 2007, s.734) Tämän lisäksi ennakkotietomenettely on yleisesti ottaen arvostuskysymysten ratkaisemista varten tarkoituksenmukainen tapa. Vastaus on myös mahdollista saada sellaisiin kysymyksiin mihin KVL ei käytännössä ennakkoratkaisua, esimerkiksi liittyen peiteltyyn osinkoon tai veron kiertämiseen. (Myrsky & Linnakangas 2007, s.40-41)

Verohallinnon on verovelvollisen vaatiessa käytettävä annettua ennakkotietoa verotusta toimitettaessa (VML 85 §). Jos jälkikäteen käy kuitenkin ilmi, että verohallinnolle lähetetyssä kirjallisessa hakemuksessa on esitetty puutteellisia tai virheellisiä tietoja, ei päätös sido ja siihen voidaan veroviranomaisten puolelta hakea muutosta (VML 62 §). Luonnollisesti myös edellytetään, että hakemuksessa esitetyt relevantit tiedot ja olosuhteet ovat todellisuudessa toteutuneet, jos näin ei ole, ei ennakkotietoa voida vaatia toimitettavaksi verotuksessa. Tämä edellyttää sitä, että hakemus vaiheessa kaikki tärkeät asiat ovat jo tiedossa ja, että yritys myös toimii niiden mukaan. Myrsky 2007, s.736)

Ennakkotietoa ei aina anneta. Jos kyseinen tapaus on jo keskusverolautakunnan käsiteltävänä tai KVL on jo antanut asiasta ratkaisun, ei ennakkotietoa ole mahdollista saada. (VML 85 §) Ennakkotieto voi myös jäädä antamatta, jos hakemuksella yritetään saada selville useampien tapojen verotuskohtelua ja vertailla niitä, sekä jos tilanteeseen liittyy selvästi veroedun tavoittelun piirteitä. Mikäli ennakkotiedon antajan ja veroasiamiehen välillä on erimielisyys tulkinnasta, jää ennakkotieto myös tällöin antamatta. Tässä tapauksessa on kuitenkin perusteltua saada asiaan yleisempi kannanotto ja asia voidaan saada vireille KVL:an. (Myrsky 2007, s.735)

Ennakkotietoa annetaan määräajaksi. Määräaika annetaan kuitenkin enintään verovuodelle, joka päättyy viimeistään ennakkotiedon antamista seuraavan kalenterivuoden aikana. (VML 85 §)

5.2 Ennakkoratkaisu

Keskusverolautakunta voi verovelvollisen tai yhtymän kirjallisesta hakemuksesta antaa ennakkoratkaisun tuloverotuksesta (VML 84 §). Ratkaisu on mahdollista saada KVL:ltä, jos on lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai verotuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saada asia ratkaistuksi taikka jos siihen on muu erityisen painava syy. (Laki verohallinnosta 14 §) Ennakkoratkaisun tarkoituksena on varmistaa verokohtelun yhtenäisyys ja ennakoitavuus. Muulla erityisen painavalla syyllä tarkoitetaan sellaista tapahtumaa, jolla on hakijan kannalta erityisen painava taloudellinen merkitys tai jokin tapahtuma toistuu useampana vuotena. (Myrsky & Linnakangas 2007, s.45) Hakemus on tehtävä ennen sen ajan päättymistä, jonka kuluessa vero ilmoitus on määrätty annettavaksi (VML 84 §).

KVL ei myöskään aina anna ratkaisua. Jos asiasta on jo annettu veroviraston ennakkotieto tai hakemus on vireillä verovirastossa, ei ole mahdollista saada KVL:ltä ennakkoratkaisua (Laki verohallinnosta 14 §).

5.3 Muutoksenhaku

Veron toimituksen jälkeen on mahdollista hakea muutosta. Sitä ei voi hakea suoraan veroviraston antamaan verotuspäätökseen, vaan ensin on tehtävä oikaisuvaatimus verotuksen oikaisulautakunnalle. Muutosta voi hakea verovelvollinen itse tai joku muu, jonka oman veron määrään verotus välittömästi saattaa vaikuttaa tai joka on veron suorittamisesta vastuussa. Tämän lisäksi veronsaajien oikeudenvallontayksiköllä ja kunnalla on oikeus hakea muutosta verotukseen. (VML 61-62 §) Verotuksen oikaisulautakunnan antaman päätöksen jälkeen on vielä mahdollista valittaa päätöksestä hallinto-oikeuteen (VML 66 §).

Verohallinnon antamaan ennakkotietoon verovelvollisen ei ole mahdollista hakea muutosta valittamalla (VML 85 §). Vaan verovelvollisen pitää edetä valituksen kanssa edellä mainitulla tavalla. Verovelvollisen ollessa tyytymätön toimitettuun perintö- ja lahjaverotukseen, tulee hänen toimia myös edellä mainitulla tavalla.

KVL:n antamasta ennakkoratkaisusta valitetaan suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ennakkoratkaisusta valitusoikeus on hakijalla, veronsaajien oikeudenvallontayksiköllä ja sillä kunnalla, jolla olisi oikeus valittaa siitä verotuksesta, jota ennakkoratkaisu koskee. (Laki verohallinnosta 16 §) Aikaisemmassa luvussa käsitellyssä KHO 2003/59 tapauksessa verovelvolliset olivat ensin hakeneet KVL:tä ennakkoratkaisua. Veroasiamies oli kuitenkin tyytymätön KVL:n ennakkoratkaisuun ja valitti siitä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jossa KHO kuitenkin tutkittuaan ja käsiteltään asiaa päätti jättää KVL:n päätöksen pysyväksi.

6. Johtopäätökset

Kuten johdannossa sanottiin, ei ole olemassa yhtä ja oikeaa ratkaisua mihinkään sukupolvenvaihdostilanteeseen. Päätös kannattaa tehdä sen jälkeen, kun eri vaihtoehtoja on tarkasteltua kattavasti kaikkien osapuolien kannalta.

Sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla vaatii päätöksenteolta suurta yksimielisyyttä ja säädökset ovat ankarampia kuin lahjalla tai kaupalla toteutetussa vaihdoksessa. Osakkeiden suunnattua hankkimista koskeva päätös pitää tehdä yhtiökokouksessa määräenemmistöllä ja päätös suunnatusta lunastamisesta vaatii yksimielisyyden. Päätös suunnatusta osakeannista on tehtävä myös määräenemmistöllä. Näitä päätöksiä toteutettaessa tulee myös huomioida osakeyhtiölain yhdenvertaisuudenperiaatteet. Lisäksi yrityksellä pitää olla taloudellisesti painava syy suunnattuun hankintaan tai lunastamiseen. Suunnattuun osakeantiin tarvitaan puolestaan erityisen painava taloudellinen syy. Siirrettäessä osakkeiden omistus lahjalla tai kaupalla on päätöksenteko helpompaa, koska osakkeenomistajalla on vapaus luovuttaa tai hankkia yrityksen osakkeita. Tähän voi kuitenkin olla rajoituksia yhtiöjärjestyksessä lunastus- tai suostumuslausekkeen muodossa. Tältä kannalta sukupolvenvaihdos omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla on käyttökelpoinen vaihtoehto, kun yrityksen omistus on perhepiirissä ja tulevista suunnitelmista ollaan yhtä mieltä, jolloin päätösten tekeminen on helpompaa.

Lahjalla tai kaupalla toteutetussa sukupolvenvaihdoksessa, riippuen yrityksen käyvistä arvosta suhteutettuna jatkajan varallisuuteen, saattaa kauppahinta tai lahjaverojen määrä nousta liiankin suureksi jatkajan kannalta. Lahjalla toteutetussa sukupolvenvaihdoksessa luovutuksen saajan pitää maksaa saamastaan lahjasta lahjaveroa. Jos hän kuitenkin jatkaa itse yrityksen pyörittämistä, eikä luovuta osakkeita eteenpäin ennen kuin viisi vuotta sukupolvenvaihdoksesta on kulunut, voi hän saada huojennuksia lahjaverotukseen. Kaupassa jatkaja joutuu ostamaan osakkeet yrityksestä luopuvalta. Käytetyn vastikkeen ollessa pienempi kuin käypä arvo voi maksettavaksi tulla myös lahjaveroa. Omia osakkeita hankittaessa tai lunastaessa käytettäessä käypää arvoa, ei yritystoiminnan jatkajan tarvitse maksaa osakkeista eikä veroja. Lahjaveroa saattaa tulla maksettavaksi, jos käytetty vastike

on ollut pienempi kuin niiden käypä arvo. Osakeannissa jatkaja voi saada osakkeita maksullisen tai maksuttoman osakeannin kautta. Maksullisessa hänelle ei tule maksettavaksi kuin merkintähinta, mutta maksuttomassa hänen katsotaan saaneen lahja osakkeenomistajilta. Luovutuksen saajalle tulee myös suoritettavaksi 1,6 prosentin varainsiirtovero arvopaperin luovutuksesta.

Yrityksestä luopujan ei tarvitse lahjaluovutuksessa maksaa mitään ylimääräistä. Kaupalla toteutetussa sukupolvenvaihdoksessa tulee hänen maksettavakseen mahdollisesti veroa luovutusvoitosta. Niistä voi kuitenkin saada huojennuksia tiettyjen ehtojen täytyessä. Sama säännös luovutusvoitoista koskee omien osakkeiden hankkimista tai lunastamista. Huojennuksia ei voi kuitenkaan saada, koska ehdot eivät voi täytyä. Osakeannissa ei yrityksestä pois siirtyvälle henkilölle ei tule mitään verotuksellisia seuraamuksia.

Itse osakeyhtiölle voi koitua haittoja, koska se saattaa menettää oikeuden tappioiden vähentämiseen, jos yrityksen omistussuhteet muuttuvat yli 50 prosenttia vuoden aikana. Sukupolvenvaihdoksessa tästä voidaan kuitenkin tehdä poikkeus tiettyjen ehtojen täytyessä.

Näistä huomataan, että eri tavoissa myös verotus kohdistuu eri tavalla. Tulee myös huomioida mahdollisten huojennusten ehdot, jotka voivat olla hyvinkin suuria toteutuessaan. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että jos yrityksen arvo on suuri ovat oman pääoman järjestelyt realistisempia vaihtoehtoja ellei toiminnanjatkajalla ole ennestään paljon varallisuutta. Tulee kuitenkin huomioida, että esimerkiksi hankittaessa tai lunastaessa omia osakkeita, olisi samat rahat voitu käyttää muun muassa osingonjakoon. Kaikki tapoja tutkittaessa tärkeäksi asiaksi nousi myös yrityksen käypä arvo. Yksityisessä osakeyhtiössä sen määrittäminen on todella vaikeaa, koska osakkeilla ei käytännössä ole minkäänlaista kaupankäyntiä. Siitä huolimatta se vaikuttaa huomattavasti maksettavaan verotukseen.

Itse hankkimisen ja lunastamisen välillä ei juurikaan ole eroa sukupolvenvaihdostilanteessa. Päätöksentekoon vaadittavat äänimäärät eroavat toisistaan, mutta muuten esimerkiksi verotuksen kannalta tavat ovat identtisiä.

Mutta kuten alussa todettiin, että sukupolvenvaihdosta toteutettaessa on päätöksentekoa katsottava kaikkien osapuolten kannalta ja siihen liittyy muitakin kuin

pelkästään oikeudellisia asioita. Voisi ajatella, että esimerkiksi yrityksestä luopuvat vanhemmat haluavat kantaa kokonaan tai ainakin osittain vaihdoksesta aiheutuvia kustannuksia ja näin helpottaa jatkajille aiheutuvaa takkaa.

Mainittakoon loppuun, että tällä hetkellä on vireillä muutosehdotus HE 77/2011 liittyen perintö- ja lahjaverotukseen. Kyseisen lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2012 ja se liittyy valtion vuoden 2012 talousarvioesitykseen. Siinä lahjaverotuksen ensimmäiseen veroluokkaan lisättäisiin vielä neljäs veroporras 200 000 euroa ylittävälle lahjaosuuksille. Lahjavero olisi alarajan kohdalla noin 24 00 euroa ja 16 prosenttia ylimenevältä osalta. Tämä tulee luonnollisesti muuttamaan verotusta jonkin verran suurimmissa lahjoissa ja omistajanvaihdoksissa.

Lähdeluettelo

Kirjallisuuslähteet

Airaksinen, M. & Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. 2007. *Osakeyhtiölaki II*. Helsinki: Talentum.

Hoppu, E. & Hoppu, K. 2007. *Kauppa- ja varallisuusosoikeuden pääpiirteet*. Helsinki: WSOYpro.

Immonen, R. & Lindgren, J. 2006. *Onnistunut sukupolvenvaihdos*. Helsinki: Talentum.

Immonen, R. & Ossa, J. & Villa, S. 2011. *Osakeyhtiön pääoman hallinta*. Helsinki: Talentum.

Lakari, T. & Engblom, A. 2009. *Käytännön sukupolvenvaihdos*. Helsinki: KHT-Media.

Lindgren, J. 2011. *Yrityksen sukupolvenvaihdoshuojennuksen solvetaminen – erityisesti osakeyhtiöin toiminnan jatkamisen näkökulmasta*. Verotus 3/2011, s. 266-275.

Lindhol, T. & Hietala, H. 2009. *PK-Yritysbarometri Syksy 2009* [verkkodokumentti]. [Viitattu 29.10.2011] Saatavilla http://www.yrittajat.fi/File/116ec652-6962-4887-9ee0-80609ac92ff1/PK_yritysbarometri_syksy2009.pdf

Myrsky, M. 2007. *Ennakkotieto- ja ennakkoratkaisumenettelystä verosuunnittelun apukeinona*. Defensor Legis, N:o 5/2007, s. 733-742.

Myrsky, M & Linnakangas, E. 2007. *Verotusmenettely ja Muutoksenhaku*. Helsinki: Talentum.

Mähönen, J. & Villa, S. 2006b. *Osakeyhtiö II: Pääomarakenne ja rahoitus*. Helsinki: WSOYpro.

Mähönen, J. & Villa, S. 2006c. *Osakeyhtiö III: Corporate Governance*. Helsinki: WSOYpro.

Mähönen, J. & Villa, S. 2009d. *Osakeyhtiö IV: Osakeyhtiö ja Verotus*. Helsinki: WSOYpro.

Puronen, P. 2005. *Perintö- ja lahjaverotus*. Helsinki: Talentum.

PWC 2010. *Pwc Perheyritysrapotti* [verkkodokumentti]. [Viitattu 5.11.2011] Saatavilla http://www.perheyritystenliitto.fi/files/PwC_Perheyritysraportti_2010_low.pdf

Virallislähteet

HE 68/1994 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi eräiden veronhuojennussäädösten muuttamisesta.

HE 109/2005 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 77/2011 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perintö- ja lahjaverolain 14 ja 19 a § muuttamisesta.

Verohallinnon ohje 2011. *Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa*.

KHO 1993:4934

KHO 1987:2859

KHO 2003:59